

FRI-110-2-PP(S)-03

ON AN INTERESTING USE OF SIMPLE SENTENCES WITH RELATIVE SEMANTICS IN YOVKOV'S STORIES⁵⁷

Donka Radeva Ilieva, doctoral student

Vasil Levski High School – Dulovo

Phone: +359 88 636 8008

E-mail: drilieva@uni-ruse.bg

***Abstract:** Yovkov's style is characterized by rich imagery; he uses an abundance of epithets, metaphors, attributive phrases, etc. The writer avoids brevity, he uses it much less often, therefore there are not many simple sentences with relative semantics in his stories. The report places an emphasis precisely on the laconic expressions in Yovkov's stories, and also: to discover the different Yovkov, by making sense of simple sentences with relative semantics. In the excerpted material presented, I have selected just such sentences: laconic, concrete and - at the same time - figurative.*

***Keywords:** simple sentences with relative semantics, syntax, concessions*

ВЪВЕДЕНИЕ

Името на Йордан Йовков се свързва с модерната българска литература от началото на ХХ в. – творчеството му отразява пълнокръвния живот в българското село, в него откриваме и красотата на човешките отношения, и болката, свързан с човешките неволи и нерадости... Четейки творбите му, се докосваме до живата народна реч, която огледално отразява епохата, в която е творил. Авторът съхранява и пренася във времето най-характерните черти на българския селянин: неговите добродетели, обичта му към земята и родното, трудолюбието му, красотата му – външна и духовна и е носител на най-хубавото от възрожденската традиция.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Езикът на Йовков се отличава с красота и изящество на изказа; стилът му се характеризира с богата образност – служи си с изобилие от епитети, метафори, атрибутивни словосъчетания и др. Писателят избягва краткостта, използва я значително по-рядко, затова и простите изречения, съдържащи отстъпителна семантика, в разказите му не са много на брой. Именно в това е и предизвикателството – да откриеш различния Йовков, чрез осмислянето на отстъпителната семантика в простите изречения. В представения ексцерпиран материал са подбрани точно такива изречения: лаконични, конкретни и – същевременно – образни.

Простите изречения с отстъпителна семантика в разказите на Йовков са малко на брой. Коментарът на изреченията протича на няколко нива: а/ простите отстъпителни изречения и специализираните формални показатели – акцент върху експлицитно представена семантика; б/ проследяване на прости изречения, в които се наблюдава имплицитно създадена отстъпителна семантика.

Простите изречения с отстъпителна семантика се характеризират с наличие на действие (събитие, случка), което се осъществява, независимо от противодействието на някаква пречка. Отстъпителната семантика при простите изречения изпъква най-ясно при употребата на обстоятелствено пояснение (обстоятелствен израз), чрез което се придава допълнителен модален оттенък на изречението. Обикновено в синтактичната структура на простото изречение се откроява так.нар. специализиран формален показател (предлог, съчетание от предлози, съюз, частица и др.), който:

- ✓ сигнализира за наличието на отстъпително отношение.

⁵⁷ Докладът е представен на заседание на секция „Филология и философия“ на 61 международна научна конференция „Нови индустрии, дигитална икономика, общество – проекции на бъдещето – V“, проведена във Филиал-Силистра на Русенски университет „А. Кънчев, на 28 октомври 2022г. с оригинално заглавие на български език: „ЗА ЕДНА ИНТЕРЕСНА УПОТРЕБА НА ПРОСТИ ИЗРЕЧЕНИЯ С ОТСТЪПИТЕЛНА СЕМАНТИКА В РАЗКАЗИТЕ НА ЙОВКОВ“

✓ влиза в състава на обстоятелствения израз, чрез който се илюстрира отстъпителната семантика.

С най-висока фреквентност (честота на употреба) се отличават предлозите *въпреки, при, без, независимо от, макар* (при простите усложнение изречение) и др.

Особеността, върху която акцентираме в доклада е, че простото изречение с отстъпителна семантика изглежда лаконично, описателността сякаш е сведена до минимум, изчистено е от излишък и почти схематично подредено. Но всъщност думите са така подходящо подбрани, че крият в себе си неподозрян потенциал. Затова и – за да се осмисли дълбочината на описването, за да се възприеме новата, различната семантика, е необходимо да се „погледне“ зад видимото, зад назованото...

Границите често се менят. Макар и по-рядко, понякога и моретата напущат бреговете си. („На старата граница“).

Въпреки очакването на Ламбрева, стаята наистина беше хубава и чиста.

(„Пръстенът“).

От структурно-синтактично гледище обстоятелственият израз „въпреки очакването на Ламбрева“, съдържащ отстъпителна семантика, е съчетание на предлога *въпреки* и отглаголно съществително на –не; намира се в препозиция. В семантичен аспект: авторът директно назовава какво е очакването на героя (външният вид на къщата го навежда на мисълта, че и стаята няма да му допадне). *Въпреки очакването на героя, резултатът е друг, т.е. стаята му харесва.*

Други случаи на употреба на специализирани формални показатели, сигнализиращи за наличие на отстъпителна семантика в рамките на простото изречение (*въпреки* и *макар*), срв.: *Въпреки този успех, Гороломов не забравяше за себе си и за работата си.;*

Въпреки голямото безгрижие, за по-малко от десетина минута цялата бригада се сливаше вече в голямо каре на сборното място.;

Макар и победен, той (Гроздан – Д.И.) не се остави от борбата си.;

Подпоручикът, макар и възпиран от фелдшера, все налиташе към него. (към Палазов – Д. И.).

Добрите певци и без репетиция пеят. Срв.: Добрите певци, макар и без репетиция пеят.

На места в разказите на Йовков се установява наличие на накъсан, задъхан изказ. Като че ли авторът е бързал да приключи обясненията си. В тези фрагменти цялата описателност, толкова характерна за стила на Йовков, е сведена до минимум. Но отстъпителната семантика в тях подсказва за наличието на противоречие, върху което Йовков ще доизгради сюжета. Включваме част от контекста за по-лесното осмисляне на отстъпителните отношения; предлогът *въпреки* сигнализира за наличието на отстъпка; съставът на обстоятелствения израз е *въпреки + всичко*, срв.:

Вървели сме като трен! Толкоз бързо. Ех, че кончета! Въпреки всичко (бързото каране – Д. И.), Айа стоеше твърдо на нозете си, с дигната глава.

В изречението се забелязва употреба на обобщителното местоимение *всичко*, което заменя цялото предходно изречение. По този начин авторът изчиства изказа си от тромавост, избягвайки излишното натоварване на речта от евентуалното повтаряне на информацията.

Подобно е изграждането на отстъпителната семантика и тук – посредством накъсан изказ и кратки изречения. Разликата се състои в това, че първо е простото изречение с отстъпителна семантика, а след него са изреченията, чрез които информацията се допълва и доуточнява, срв.:

За тях (за войниците – Д. И.) историята и миналото също пазят документи, макар и много по-малко.

Но от четири години целият свят ги знае. Синове са на Балкана. И природата, която ги е откърмила, дала им е всичката си мощ и коравина. В мирните дни на труда – това са пастири из планините и жътвари по златните ниви край Дунава и Марица.

(„При Струма“).

Чрез простото изречение, съдържащо отстъпителна семантика, се задава очакването, че именно историята трябва да е богата на документи за героизма на войниците, но – резултатът

е друг. Следват нови изречения, в които авторът дава нова информация, която смислово се противопоставя на вече казаното...

В разказа „Безотечественици“ е разкрита болката по Добруджа. Но ... това е постигнато чрез описанието на очите. И – по-специално – чрез осмислянето на имплицитната отстъпителна семантика, срв.:

Очите им, макар неподвижни и съсредоточени, гледаха някъде в пространството. Очакването е съсредоточените очи да гледат нещо конкретно, а не в пространството... И именно чрез създаденото противоречие отстъпителните отношения постепенно се наслагват и уплътняват, илюстрирайки противопоставянето, подобно платно с богат рисунък.

Един случай, в който отстъпителната семантика – имплицитно създадена – се степенува, т.е. доизгражда се постепенно, като авторът добавя нова информация за художника Тонев. Чрез този похват се постига и емоционално внушение – постепенно се засилва и интензитетът на представените емоции на героя...

Аз стоях зачуден. Знаях го – мечтателен и тих, с нежната болезнена душа на поет, – тъй както го бях виждал с четка и палитра в ръка пред картините му. А сега – войник и той.

И весел, макар с някаква замислена сянка в очите. („Край Одрин“).

Представяме и случай на имплицитно създадена отстъпителна семантика, т.е. отстъпителните отношения се омислят посредством контекста, срв.:

Да не вярва човек – цял Крали Марко, наредил ордени като Суворова, минал през сито и през решето, дете се казва. А пък си все същият. Все тъй сантиментален, мечтател такъв. Сигурно още пишеш стихове!

Преобразуваме изречението, за да представим отстъпителните отношения, срв.: *Да не вярва човек – макар и да си цял Крали Марко, наредил ордени като Суворова, минал през сито и през решето, дете се казва. (Т.е. силен и смел). А пък си все същият. Все тъй сантиментален, мечтател такъв. Сигурно още пишеш стихове!*

Противопоставянето между очакването и реалния резултат се възприема по следния начин: макар че е силен и смел човекът – очаква се такъв човек да е реалист, стъпил здраво на земята. Но въпреки това той се оказва мечтател, романтик.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Езикът на Йовков се отличава с богата изобразителност, красота на изказа, богатство на изразни средства. В разказите му простите изречения са по-рядко употребими. В този ред на мисли е истинско предизвикателство да се открият прости изречения, съдържащи отстъпителна семантика.

REFERENCES

Dobrev, D. (1983). About cyclicity in Yovkov's work. // Language and Literature, No. 2. (Оригинално заглавие: Добрев, Д. (1983). За цикличността в творчеството на Йовков. // Език и литература, № 2).

Igov, S. (1991). The Balkan, the Inn and the Homestead at Yordan Yovkov. // Igov, S. From Botev to Yovkov. Sofia. (Оригинално заглавие: Игов, С. (1991). Балканът, Ханът и Чифликът у Йордан Йовков. // Игов, С. От Ботев до Йовков. София).

Lebedova, R. (2016). The myth "Golden Dobrudja" and Yordan Yovkov // In: Periodical "Dobrudja", No. 31, pp. 98-114. (Оригинално заглавие: Лебедова, Р. (2016). Митът „Златна Добруджа“ и Йордан Йовков // В: Периодично издание „Добруджа“, Бр. 31, с. 98-114).

Stankov, Iv. (1995). Yovkov's creativity. V. Tarnovo. (Оригинално заглавие: Станков, Ив. (1995). Йовковото творчество. В. Търново).